

De geschiedenis van het Natuurhistorisch Museum Rotterdam

deel 1 Het prille begin

door
J.G.B. Nieuwenhuis

Nu het Natuurmuseum Rotterdam bijna 70 jaar na de oprichting eindelijk zijn definitieve huisvesting gevonden lijkt te hebben, vond Jan Nieuwenhuis het tijd om de dynamische geschiedenis eens op schrift te zetten. Als collectiebeheerder van het eerste uur, oud-bestuurslid en professioneel archivaris (en beheerder van het museumarchief) is hij als geen ander op de hoogte van de historie van het museum. In deze Straatgras deel 1 van een vervolgverhaal.

1 BEGINPERIODE TOT 1927

De wortels voor de belangstelling voor de natuurlijke historie in onze stad vindt men terug in het Bataafsch Genootschap voor Proefondervindelijke Wijsbegeerte, dat in 1769 alhier werd opgericht. Eén van haar eerste directeuren was de remonstrantse predikant ds. Cornelius Nozeman, die een bekwaam vogelkundige was. En dan denken wij onmiddellijk aan het beroemde en thans zeer kostbare werk 'Nederlandsche Vogelen' dat van 1770 tot 1829 in vijf delen, elk met 50 handgekleurde platen, in groot formaat verscheen; na Nozeman's dood in 1786 voortgezet door Sepp.

Rotterdamse Diergaarde

In 1826 kwam de Hortus Botanicus aan de Boomgaardslaan tot stand in verband met de stichting van de Geneeskundige School. Aan deze school waren verschillende plantkundigen verbonden zoals G.J. Mulder, W.H. de Vriese, F.A.W. Miquel, N.H. van Charante, C.A.J.A. Oudemans en N.P.W. Rauwenhoff. En niet te vergeten C. Witte, die gedurende het

gehele bestaan van de tuin tot 1870 hortulanus is geweest. Grote belangstelling voor natuurlijke historie had dr. C. Dalen, lid van het Bataafsch Genootschap, die in bezit was van een belangrijke verzameling insecten en schelpen. Hij was de stuwende kracht achter deze hortus. Inmiddels was in 1857 de Rotterdamse Diergaarde opgericht, die in bezit was van prachtige collecties. Zo ontving deze instelling in 1859 een grote schitterende verzameling tropische schelpen uit de Molukken en in 1882

Circulaire die uitnodigt tot het bijwonen van de oprichtingsvergadering van de 'Vereniging tot Oprichting en Instandhouding van een Museum voor Natuurlijke Historie te Rotterdam'

Datum, als postmerk.

L. S.

Nu langzamerhand in de Afdeling Rotterdam van de Nederlandsche Natuurhistorische Vereeniging, de plannen, om te geraken tot de oprichting van een Museum voor Natuurlijke Historie, vasteren vorm aannemen, hebben wij, ondergeteekenden, de eer, U uit te noodigen, een Vergadering bij te wonen met het doel om te komen tot het stichten van een „Vereeniging tot Oprichting en Instandhouding van een Museum voor Natuurlijke Historie te Rotterdam”.

Wij zenden deze uitnoodiging aan de leden van de Afdeling Rotterdam der N. N. V. en ook aan anderen, die ons belangstelling in deze zaak betoond hebben.

Wij hopen ten zeerste te mogen rekenen op Uwe bereidwilligheid om mee te werken tot een talrijke opkomst op deze vergadering, die gehouden zal worden op **Woensdag 11 Mei**, 's avonds **7.45** uur in de Geheerzaal van het Gemeenteziekenhuis aan den Coolsingel, ingang Crispijnlaan 94.

Dr. S. BIRNIE
G. VAN ROON
A. B. VAN DEINSE
Dr. D. GERHARDT
Mej. A. VAN WIJK DE VRIES

een prachtige collectie opgezette vogels van J.E. Criellaert, die in zijn fraaie woning aan de Schiekade O.Z. nummer 98 en 102 een grote en kostbare verzameling vogels bijeenbracht, waarvan het grootste deel afkomstig was van de buitenplaats 'De Tempel' te Overschie. De collecties van de Diergaarde waren opgeborgen in de bovenzalen van het sociëteitsgebouw, dat echter niet geschikt was als museumruimte.

RNC en NNV

In 1901 werd de Rotterdamsche Natuurhistorische Club opgericht, een besloten gezelschap van amateurs en vakbiologen, met als doel het doen van kleine mededelingen op natuurhistorisch gebied en het vertonen van merkwaardige voorwerpen. In 1916 volgde de oprichting van de afdeling Rotterdam van de Nederlandse Natuurhistorische Vereniging op initiatief van de bekende plantkundige F.W.A. des Tombe, tot op heden de enige bioloog die te Rotterdam met een borstbeeld vereerd is in het Plaswijckpark. Het was deze vereniging waar de eerste ideeën ontstonden met betrekking tot een natuurhistorisch museum. Het afdelingsbestuur had plannen voor een museum waaraan een onderwijsbioscoop kon worden verbonden.

Verlangen naar een museum

Op 28 mei 1919 opende burgemeester mr. A.R. Zimmermann een grote natuurhistorische tentoonstelling in de Doelezaal hier ter stede, die georganiseerd was door de afdeling Rotterdam van de Nederlandse Natuurhistorische Vereniging. Bij zijn openingsrede sprak voorzitter dr. S. Birnie onder meer over het doel van de tentoonstelling, die niet alleen beoogde de verbreiding van kennis en belangstelling in de natuur, maar ook uiting gaf aan het verlangen naar een museum, dat ook vooral voor het onderwijs van groot belang zou zijn. De tentoonstelling trok 8000 bezoekers.

Gerrit van Roon

Op 24 november 1922 besluit de afdeling tot instelling van een museumfonds, dat tot doel heeft de benodigde gelden bijeen te brengen. De stuwende kracht achter dit fonds was de



Gerrit van Roon (1870-1928), geestelijk vader en mede-oprichter van het Natuurhistorisch Museum Rotterdam (foto: Collectie gem.archief Rotterdam)

verenigingspenningmeester G. van Roon.

Wie was G. van Roon? Gerrit van Roon werd op 21 mei 1870 te Rotterdam geboren en overleed aldaar op 21 maart 1928 aan de gevolgen van een hartkwaal. Hij huwde op 22 juli 1897 met Sophia Maria Ignatius. Van Roon was procuratiehouder bij de firma R. Mees & Zoonen en wist ook de firmanten enthousiast te maken voor zijn plan, hetgeen grote giften voor het museumfonds tot gevolg had. Van Roon was een

aan de burgemeester Tulp door A. Quellinus. De tijd een raadsel geweest, hoe iemand zich kon veroorlooven om een dergelijke lamp op een bureau, en een schakel op een muur te plaatsen.

FEUILLETON.

Een Museum van Natuurlijke Historie te Rotterdam.

Uit het in dit blad opgenomen verslag van de achtentwintigde vergadering der Natuurhistorische Vereniging van Rotterdam, die op 24 november 1922 plaats had, wordt het volgende medegedeeld. De vergadering werd geopend door de voorzitter, die de afwezigheid van de voorzitter van de vorige vergadering mededeelde. Hij gaf een overzicht van de werkzaamheden van de vereniging in de afgelopen maanden. Hij gaf tevens een overzicht van de tentoonstelling van de afdeling Rotterdam van de Nederlandse Natuurhistorische Vereniging, die op 28 mei 1919 in de Doelezaal te Rotterdam plaats had. Hij gaf tevens een overzicht van de werkzaamheden van de vereniging in de afgelopen maanden. Hij gaf tevens een overzicht van de tentoonstelling van de afdeling Rotterdam van de Nederlandse Natuurhistorische Vereniging, die op 28 mei 1919 in de Doelezaal te Rotterdam plaats had.

De verzamelingen zijn daarom. Zij bevatten vele belangrijke objecten, die in de verzamelingen van de Rijksmuseum van Natuurlijke Historie nog steeds niet voor het Nederlandse volk toegankelijk kunnen gesteld worden. De voltooiing van het laatste gebouw door bijhouding van het vroeger in uitsluiting gestelde gebouw voor publiek toegankelijk heeft reeds lang genoodzaakt om het museum zelf, een dringende zaak.

De verzamelingen zijn daarom. Zij bevatten vele belangrijke objecten, die in de verzamelingen van de Rijksmuseum van Natuurlijke Historie nog steeds niet voor het Nederlandse volk toegankelijk kunnen gesteld worden. De voltooiing van het laatste gebouw door bijhouding van het vroeger in uitsluiting gestelde gebouw voor publiek toegankelijk heeft reeds lang genoodzaakt om het museum zelf, een dringende zaak.

De verzamelingen zijn daarom. Zij bevatten vele belangrijke objecten, die in de verzamelingen van de Rijksmuseum van Natuurlijke Historie nog steeds niet voor het Nederlandse volk toegankelijk kunnen gesteld worden. De voltooiing van het laatste gebouw door bijhouding van het vroeger in uitsluiting gestelde gebouw voor publiek toegankelijk heeft reeds lang genoodzaakt om het museum zelf, een dringende zaak.

verwoed verzamelaar van kevers, schelpen en prentbriefkaarten. Hij gaf, als onderdeel van een groot Duits standaardwerk, een catalogus uit van de keverfamilie der Lucanidae (vliegende herten). Hij was geobsedeerd door een bijna uitgestorven zeer zeldzame en grote Zuid-Amerikaanse boktor (Titanus giganteus).

Hij kon dit dier in het buitenland kopen voor een in die tijden, het was vóór de Eerste Wereldoorlog, formidabel bedrag van omstreeks f 700,-. Tenslotte bezweek hij voor de verleiding, doch zoals het bij verzamelaars meer gaat, toen hij het zo vurig begeerde dier eenmaal had, was de aardigheid er af. Hij realiseerde zich toen pas, dat hij voor hetzelfde bedrag een piano had kunnen kopen!

Schenkeningen

De basis voor de toekomstige museumcollectie wordt gelegd op 19 januari 1923 door de schenking van een ladenkast met versteningen door de Pharmaceutische Vereniging. Er volgen meer geschenken, die voorlopig op de zolder van het woonhuis van voorzitter Birnie aan de Heemraadssingel worden opgeslagen.

In 1924 heeft men een onderhoud met wethouder A.B. de Zeeuw: van subsidie is geen sprake, hoogstens kan een pand worden toegewezen. Het afdelingsbestuur stelt voor het maandblad NATURA af te schaffen en de jaarlijkse bijdrage hiervoor, die men moest afdragen aan het hoofd-

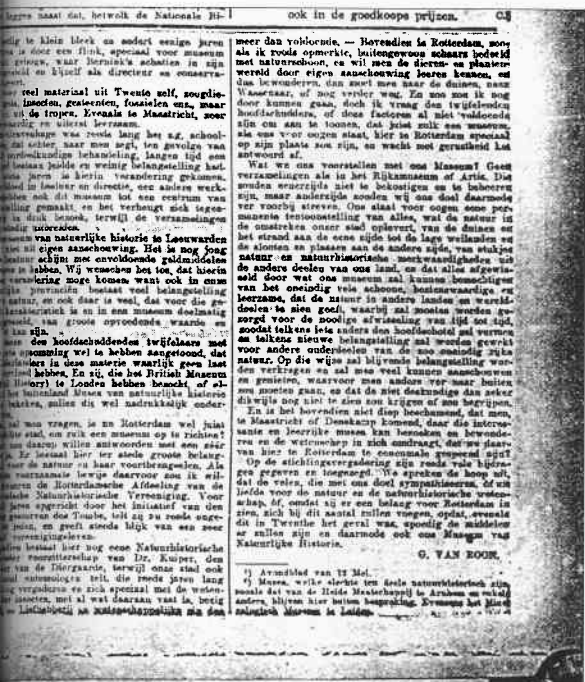
Table with 4 columns: Naam, Adres, Bijdrage in contant, Jaarlijk. Lists names and addresses like 'M. W. A. Mees, Zuidplek' and 'M. R. Mees' along with their respective contributions.

bestuur, te storten in het museumfonds. Het aantal vereiste stemmen hiervoor werd echter niet gehaald. Eén en ander bracht wrijvingen teweeg, mede als gevolg van de afwijzende houding van de voorzitter van het hoofdbestuur Joh. van Burkom ten opzichte van het museum, die beruiste op een museumfiasco in Den Haag. De bekende geoloog P. van der Lijn schenkt een kist met gesteenten, er volgen tropische vlinders, kevers en vogels. Het museumfonds, dat werd gevormd door de jaarlijkse bijdragen van de leden alsmede door de giften en collecten tijdens vergaderingen, groeit gestadig en de verzameling breidt zich uit.

2 PERIODE 1927 - 1935

In de bestuursvergadering van 1 maart 1927 wordt gesproken over het oprichten van een vereniging, met als doel de stichting en instandhouding van een Natuurhistorisch Museum te Rotterdam. Van Roon ontwerpt statuten en huishoudelijk reglement. In de vergadering van

Lijst met contribuanten aan het door G. van Roon in het leven geroepen museumfonds van de afdeling Rotterdam van de Nederlandse Natuurhistorische Vereniging



meer dan volbrachte. — Hervredien te Rotterdam, moer als ik roods opmerkte, buitengewoon soelaars lofheid met uitbrengen, en wil geen de sterven- en planters verleid door eigen aaneenloving loeren.

Wat we ons voorstellen met ons Museum? Geet veranderingen als in het Rijkmuseum of Arto. Dit worden eenvoudig niet te bekostigen en te behoren zijn, maar anderzijds zouden wij ons doel daarmee ver voochij sterven. Om staat voor oggen soere pers. museale tentoonstelling van alle, wat de natuur in de omstreken onzer stad oplevert, van de dalen en het strand aan de zee zijde tot de lage veldwiden en de klonten en plaaeen aan de andere zijde, van stulpje natuur en natuurhistorische oorspronkelijke en de andere deelen van onze land, en dat alles afgeveidheid door wat ons museum zal kunnen bemoeilijgen van het eenzijdig vele schone, bestaanswaardige en leezende, dat de natuur in andere landen om waardigheden te zien goed, waarbij zal moeten worden geroep voor de soodijg afrekening van tijd tot tijd, goede feltre te nemen van de natuurhistorische en talkeze nieuwe belangstelling zal worden gewikt voor andere onderdelen van de museum, zijde den verkrigen en sal men veel kunnen aaneenbrengen en gewonen, waarvoor men anders ver naar buiten om moeten gaan, en dat de niet deestellige dan asker dierzijde dat niet te zien een krigen of een bespreken.

En al het bevoeden niet diep beoehouden dat men te Maastricht of Denkschap komend, daar die interpersante en leezende musea kan beoehoden en bevoeden te re de wetrecker in zich onderaert d'wre daare van hier te Rotterdam te communaal geproerd sijnt. Op de alichthreergeradering sijn reeds vele bijdragen gegeven en toegesagt. In spreken de hooe ulge de vele, die met ons doel sympathieeren, of wij ledde voor de natuurhistorische museum van de stad, of omstet sij er een belang voor Rotterdam in zien, sich bij dit aantal willen vroegen, opdat, eenmaal sijn in Twente het geval was, mogelijk schiedelen en sullen sijn en daarna ook ons Museum van Koninklijke Historie.

G. VAN ROON.

1) Avondblad van 11 Mei.
2) Maastricht, welke stichting ten deele natuurhistorisch sijn, want dat van de Hilde Meelerbergh in Arnhem en velded andere, sijn van hier buiten belang. Zesmaal in de politieke Museum in Londen.

19 maart stelt drs. A.B. van Deinse voor de naam van Des Tombe aan het museum te verbinden. Het museumfonds bezit nu een bedrag van f 5000,- en thans vindt men het moment gekomen een vereniging in het leven te roepen.

Zelfstandige vereniging

De stichtingsvergadering zal op 11 mei plaats hebben en na een oproep van zes bestuurleden vindt een bijeenkomst plaats in de gehoorzaal van het gemeenteziekenhuis aan de Coolsingel, waaraan 23 personen deelnemen. Voorzitter Birnie legt uit wat het doel van deze bijeenkomst is. Langzamerhand zijn door de verschillende personen giften en jaarlijkse contributies toegezegd. Wordt nu de museumvereniging een onderdeel van de afdeling Rotterdam van de Nederlandsche Natuurhistorische Vereniging, dan zullen deze en later inkomende gelden en schenkingen het eigendom zijn van de afdeling Rotterdam. En mocht onverhoopt deze afdeling ophouden te bestaan, dan zouden deze bezittingen overgaan naar het hoofdbestuur van de landelijke vereniging, waardoor deze gelden een andere bestemming zouden kunnen krijgen, dan waarvoor zij gegeven zijn. Om dit te voorkomen is het goed een zelfstandige vereniging op te richten met het boven aangegeven doel. Met algemene stemmen wordt het voorstel aanvaard en krijgt de vereniging de naam van 'Vereniging tot Oprichting en Instandhouding van een Natuurhistorisch Museum te Rotterdam'. Daarna wordt overgegaan tot de benoeming van een bestuur; de zes ondertekenaars van de oproepingscirculaire, allen bestuursleden van de afdeling Rotterdam, worden gekozen benevens een zevende lid uit de vergadering. De samenstelling is dan als volgt:

dr. S. Birnie, voorzitter
 mej. J.M. Kalkman, secretaris
 G. van Roon, penningmeester
 drs. A.B. van Deinse, lid
 dr. D. Gerhardt, lid
 mej. A. van Wijk de Vries, lid
 mej. J.H. Haalebos, lid

gedoneerd

Ondertekende
 (Naam) *Engelbrecht, W. A.*
 (Adres) *12, Rivierstraat Rotterdam*

verklaart zich bereid tot
 eene jaarlijkse bijdrage, groot f. *25.* voor het museum-histor. museum
 te Rotterdam
 een gift in eens, groot f
 welk bedrag hierbij gaat
 waarover U gelieve te disponeeren

W. Engelbrecht

DEN HEER G. VAN ROON, BERGWEG 167, ROTTERDAM

De concept-statuten, ontworpen door Van Roon en in orde bevonden door mr. J. Coert, waren goedgekeurd. De minimumcontributie wordt vastgesteld op f 1,- opdat zoveel mogelijk personen de nieuwe vereniging zullen steunen. Later zal men bij het gemeentebestuur aankloppen om geld.

**Aanmeldingsformulier
 voor donateurs van het
 museumfonds**

Waarom Rotterdam?

Een week na de oprichting schreef Van Roon in de N.R.C. van 17 mei 1927 een artikel over het museum. Het doel is voorlopig gelden bijeen te brengen, welke zullen moeten dienen voor de oprichting en daarna voor het instandhouden van het museum. Aangezien velen zich afvroegen wat het nut was van een dergelijk museum hier ter stede, gaf Van Roon eerst een uiteenzetting van de geschiedenis van enige musea van natuurlijke historie in Nederland en noemde ook de verzameling van de Rotterdamse Diergaarde, die gehuisvest is in de bovenzaal van het sociëteitsgebouw. Deze bestaat uit een ethnografische verzameling, die eigenlijk in zo'n museum niet thuishoort, een belangrijke verzameling Nederlandse vogels en een grote collectie tropische schelpen. Maar, zal men zich afvragen, is nu Rotterdam wel juist de geschikte plaats om zo'n museum op te richten. Van Roon zegt zeer beslist ja.

(wordt vervolgd)